

Vidéki levelek.

I.

Budapest, 1882. júliushó

Tisztelt Szerkesztő! Vidéki levél, és kelt Budapesten! az kissé furcsán veszi ki magát, ugy-e bár? De ha a fővárosi ember is utazik a vidéken, s ott szerzett tapasztalatait levélben írja meg, ha utjából hazatért, mégis csak Budapestről kénytelen keltezni levelét, habár annak tartalma a vidékről is szól. Kelt bár tehát a levél Budapesten, mégis csak vidéki levél az.

És nem indokolt-e a fővárosból írni vidéki levelet annak, ki a vidéken megfordult, ha látjuk, hogy a provinciában lakó t. szaktársaink közül még mindig oly kevesen vannak a kik rászánják magukat az ott történekekről, habár csak pár sorral is értesíteni a szerkesztőséget?

Remélem az előadottak után levelemnek helyet szorítasz, ha annyira is mennél, hogy elkeresztelnéd „Vidéki levélnek“ a fővárosból, vagy fővárosi levélnek a vidékről.

Bejártam Tolnát, Baranyát azaz, hogy csak Baranyát és Somogy egy részét, s azt tapasztaltam, hogy a két megyében még mindig szépen van erdő, és sok részt hajlandóság is az erdők fenntartására, sőt jobb karba hozására, ámbár az erdőpusztításhoz ott is csak úgy értenek, mint akárhol másutt a szép két hazában. Illustrálja azt a pécsi kir. erdőfelügyelő helyettes Tóthi Szabó Sándor úrtól nyert azon adat, hogy Baranyamegyében az erdők összes területe 147.902 k. hold, míg az első kataszteri felvételek alkalmával 200.000 körül volt, úgy hogy nem egészen $\frac{1}{4}$ század alatt mintegy 53.000 hold, vagyis a régi erdőterületnek $\frac{26}{100}$ -a lett kiirtva.

Kell-e ennél világosabb bizonyíték, hogy rendkívül nagy szüksége volt a magyar erdészetnek arra, hogy oly erdőtörvény hozassék, a mely nemcsak rendelkezik a teendőik iránt, de azok végrehajtásának ellenőrzéséről is gondoskodik.

Megjegyzendő még, hogy az erdőknek fennebb jelzett ily nagymérvű kipusztítása Baranyamegyében történt, a hol a megye áthatva az erdők fontossága iránti érzéstől, megyei

erdőmestert tartott, s a maga módja szerint az erdőgazdaságot ellenőrizte s a községi erdőre felügyeltetett.

Biztos adatok hiányában nem állithatom, hogy az említett erdőterület kiirtása tiszta közgazdasági veszteség volna, mert jelenleg is látható ott erdő valóságos buzatalajon; de ismét van elég erdő a melyen nem látszik meg a szakértő erdész kezelésének nyoma. Tarvágást láttam meredek mészhegyeken is; nem csoda, hogy azután csak silány erdő jöhetett létre! Átalában úgy látszik, kevés erdészünk van, legalább a sík földön és előhegységeken gazdálkodók között, a ki a fokozatos felújító vágást ismerné vagy annak előnyeiről meg volna győződve. Kevés ilyen van, de a ki alkalmazza szép fiatal erdőket tud felmutatni.

A fanemek megválasztásánál sem tapasztaltam mindig a kellő szakavatottságot. Legalább részemről a kocsányos tölgy vetését délnek fekvő, kövecses, sekély mésztalaju hegylejtőkön hol inkább a pinus austriacának volna helye, jónak elismerni nem tudom.

A *quercus pubescens*, úgy látszik, kedveli a mésztalajat; legalább Pécsen, a város fölötti erdőben, a mennyire belehatolnom az idő rövidsége miatt lehetett, nem is láttam mást e fanemnél; különben a budai Zugligetben is hasonlót tapasztaltam.

Az erdők nagy része a Baranya és Somogy megyei síkon el van vénhedve, s úgy látszik eddig több hasznot adott a legeltetés mint a fahasználat utján. Láthatni azonban szép felújításokat is, s a tölgyvetések, melyek az újabb időben létre jöttek, idővel nagy értékű erdökké fognak felnevekedni.

Különösen szép tölgy vetéseket láttam Somogyban Gr. Fesztetich Tasziló birtokán Csurgón (Somogy) és Inkey József birtokán Iharos Berényben. A homokon ugyanitt szép pinusok vannak, s azt állítják, hogy a *sylvestris* jobban sikerül az austriacánál, Schuster iharos-berényi főerdész ur remélem ez irányban egy vidéki levélben majd körülményesebb felvilágosítással fog szolgálni.

Az Inkey-féle parkról Iharos Berényben különösen meg kell emlékezmem. Sehhol sem láttam oly szép és nagy Pawlov-

niakat a hazában, mint ott. Az egyik a kastély előtt áll, törzse mintegy 50 cm. vastag, körülbelül 2 méter magasságban ágazik el; egészben véve mintegy 12 m. magas és koronájának átmérője 8 méter. Ezenkívül még két igen szép példány van a parkban, melyek közül az egyiknek törzse mintegy 75 cm. vastag. Sajnálatomra az idő rövidege pontosabb mérést nem engedett, pedig botanikusainkat is érdekelné, minthogy e fanem hazánkban rendszeren elfagy. Igy pl. Budapesten is.

Csurgón a futóhomokon egy *Betula pubescens*-félét találtam, melynek meghatározására azonban barkákat hozni elfelejtettem. Ennek pótlására az ottani főerdész urat — Liszt Alajos urat — ezennel felkérem.

Találtam itt *quercus pedunculata* (Ehr.) var. *pendulina* (Kit.) = *filipendula* (Schlors.) = *fructipendula* (Kit.). Kérdés, hogy nem az a mocsár tölgyfaj-e ez, melyet Ugocsában bolonásnak neveznek, s melynek előnye a késői fakadás, s tehát a fagy ellen való nagyobb ellenállási képesség; a mi a makktermést tekintve, igen fontos. Jellegzése e *quercus* változatnak a következő: a virágzat kocsánya oly hosszú mint a levél, vagy hosszabb; a levelek alsó felülete puhaszörű; levélnyel és virágzati kocsány szőrös. Előjön Déli-Magyarországban, s a *qu. pedunculata* és *pubescens* között középalknak lenni látszik. Feltűnő rajta, hogy ágai a szomorú fákhöz hasonlólag némileg lefelé hajtanak.

A figyelmes szemlélő előtt a termet, levelek alakja, de különösen a virágzat, s tehát a gyümölcs, rendkívül hosszú kocsánya csakhamar feltűnik. Megfigyelésre érdemes, különösen ha késői fakadó (kileveledző és virágzó) tulajdonsága beválik.

Illés Nándor.

II.

Bogdán (Mármaros), juliushó.

Tekintetes Szerkesztőség! Bármely vidék viszonyai vagy időjárásának ismerete a szakemberekre nézve nagy érdekekkel bírván, ezen szempontból kiindulva, bátorkodtam egy néhány adatot összegyűjteni a fejér-tiszai, vagyis bogdáni völgyben ez idén június 20-ig uralkodott időjárásról.

A tavasz eleinte igen enyhe lévén, miért is az itteni gazdáknak kiváló reményeket keltett, mindazonáltal ezen remények nem maradhattak tartósak, mivel a fagyos szentek beállta, vagyis május 12-én bekövetkezett rendkívüli nagy fagy ezeket egy csapással megsemmisítette.

Ezen fagy a kerti növényekben, valamint az akkor virágzó gyümölcsfákon igen nagy kárt okozott és a nyájak sem mehettek a havasokban az ugyanakkor esett nagy hó miatt a havasi legelőre, hanem kénytelenek voltak mintegy két hétig még a házakban tartózkodni. Junius 15-én is esett az itteni havasokban meglehetősen nagy hó, mindazonáltal ez csak az ottan legelő szarvasmarha és juhra volt káros befolyással, mivel a nagy hideg folytán a nyájnak jelentékeny része megbetegedett. Lent a völgyekben azonban ezen utolsó hó kárt csak annyiban okozott, hogy a hőmérsék alább szállva, mindenféle növények sárgulni kezdtek.

Ezen rendkívüli nagy fagynak az erdei fák és cserjékre gyakorolt hatásáról bátorkodom a következőket feljegyezni:

A luczfenyőnél (*abies excelsa*), mely itten uralkodó fannemet képez, ámbár igen behatóan vizsgáltam, a fagynak csak a fiatal hajtásokra volt befolyása, a mennyiben ezek a havasok aljában és a kitett helyeken némileg megsárgultak, s csak egy-két hét múlva nyerték vissza régi szép zöld színüket.

A bükk (*fagus sylvatica*) és körisfa (*fraxinus excelsior*) azonban annál többet szenvedett, mivel ezen két fannnél nemcsak a fiatal levelek, de az ujonnan kihajtott hajtások is egészen lefagytak.

Azon luczfenyőállabokban, hol régente az őserdőben a bükk mellékállabot képezett, — a jelenlegi már felujított fiatal állabokban — a bükk és köris a luczfenyőt 10—20 éves kóráig rendszeren túl szokta szárnyalni. A magasabb kitett helyeken, különösen hol sok bükk fordul elő, a fagy következtében egész hegyoldalak megvörösödtek, mintha valami közel lévő tűz bántotta volna.

Juharokra (*acer*) a fagy kevés befolyással birt, mivel csak a fiatal leveleken lehetett némi szint észrevenni, más különben ezen fannem nem szenvedett.

Az égerfa (alnus) szintén kevés mértékben szenvedett, mivel a fagy nyomai csak az épen kihajtott levelek szélein vagy a levél lapján mutatkozó fekete pontjain voltak észrevehetők.

A henyé fenyő (pinus pumilio) azonban igen sokat szenvedett, mivel az épen kihajtott új hajtásokat érte és ezek ennek folytán nagyobb részt kiszáradtak.

Mivel itten a bükknek, mely a fagytól leginkább szenvedett, jelenleg kevés értéke van, sőt a luczfenyő terjedése érdekében gyomként irtjuk, a fagy lényeges kárt nem okozott, mivel az uralkodó fanem, a luczfenyő, kevés mértékben szenvedett.

Együttal bátorkodom megjegyezni, hogy itten június 9-én délután 4—5 óra tájban igen nagy szélvihar mutatkozott, mely azonban lényeges kárt nem okozott, mivel az egész kerületben itt ott egyenkint mintegy 300 db szálfát döntött ki.

Alázatos szolgálója

Verbovszky József,
m. k. erdész.

III.

Nyágra, 1882. júliushó.

Tekintetes Szerkesztő Ur! Májushó közepe meghozta végre a mindnyájunk által várva-várt esőt. Már-már lemondtunk arról, hogy tavasszal erdei terményeinket a vágásokból a vizen kihozhatandjuk, a mikor mintegy varázsütésre megváltozott az eddig tiszta és derült égboltozat. A légsúlymérő e hó 10-ike és 20-ika közt az egész évben észlelhető legalacsonyabb állást jelezte, az ég szürke mezbe öltözött. — Oly előjelek után az eső beállta kimaradhatatlan volt és mintha csak valamely forró égővi vidékre költöztünk volna, szünet nélkül egészen a múlt hó végeig éreztette velünk hatalmát Jupiter pluvius.

A kora tavaszi és májusi vízbőség közti feltűnő nagy különbséget legjobban megvilágosítja egy a természetből, a valóságból vett példa, mig pl. azelőtt a topánfalvi erdőgondnoksághoz tartozó Valeamaréban az uszagát 12 óra alatt alig telt meg egyszer, most az erdei munkások 5, sőt 6-szor is

eresztették ki belőle a vizet. Ottani munkálataim közben voltam oly szerencsés látni, mint indult el egyszerre közvetlenül az uszagát előtt a patak közepén fekvő 20.000 db rönköhalmazból, körülbelül másfélezer darab. Jó kai Mór koszorús írónk határt nem ismerő fantáziájával, annak ragyogó élénk irányával kellene birnom, hogy ezen valóban meglepő nagyszerű látványt természetihiven leirhatnám. Leirhatnám azt, mily fékeveszetten rohan ki a zugó ár a surrantók közül, hogy a mozdulatlan fafalba ütközve, több ölnyi magasságra az égfelé precskeljen. Eleinte a rönkök sziklafalként mozdulatlanul kiállják a víz első támadását, több percnyi küzdés után égháboruhoz hasonló dörgéssel több száz utnak indul; mindegyik előre iramodik, mint valami tengeri óriások úsznak a megnőtt vízben, egyik a másikat meg akarja előzni s bármit találjon útjában, azt elsöpri, annak nem pardoniroz, akadályán áthalad, még akkor is, ha vesztét leli. Mert nem ritkán a legszebb, néha egy méter átmérőjü rönkök is valamely kiálló szikla vagy fába ütközve, gyufaszálként törnek ketté.

Az esős idő beálltával mindenfelé megindult az usztatás, és most azt irhatom, hogy az nagyobbbrészt be van fejezve, a tűzifa ugy Tordán, mint Gyula-Fehérvártt a raktárban van s csak nálunk vár még a rönköusztatás a befejezésre. A rönkök a mellékpatatokból már ki vannak hozva, s bár az Aranyos viz állása az utolsó két száraz hét alatt tetemesen apadt, a duzzasztók által növelt uszavizen ezek leusztatása a tordai fűrészig mindig biztos.

Hogy a folytonos esőzés itt a havasok közt a hőmérséket tetemesen leszállította, csak természetes, de hogy a hőmérő higanyoszlopa ez idén még a fagyponat alá is kerüljön, alig gondoltuk, s meglepetve észleltük, hogy folyó év június 13-án éjjel a közel fekvő Bihar hegység fehér hólepelbe van burkolva. Az alacsony hőmérsék következtében beállott fagy káros hatása nap mulva világosan volt megfigyelhető. A Bihar alatt közvetlenül fekvő erdőkben a bükk vörhenyes barna színe már messziről tűnik fel, egyes leveleinek több mint $\frac{2}{3}$ -ad része fagyott el, de nemcsak azok, hanem a fiatal hajtások közül is sok ment tönkre. Kitettség és égtáj szerint külön-

bőző volt a fagy hatása, leginkább pusztított a keleti és déli lejtéken, valamint a hegyéleken. Feltűnő a jegenye- és lúczyfenyő fagy iránti ellenálló képessége, ha e tekintetben a bükkal összehasonlítjuk. A fenyőfélék, bár hajtásaik még igen zsengék, alig 3—5 cm. hosszúk, minthogy hossznövekvésüket eddig még be nem fejezték, a fagytól mitsem szenvedtek. Ép oly egészséges üde szint mutatnak, mint a völgy mélyebb részeiben álló társaik, a hová a fagy egyáltalában nem hatott.

A nyári fadöntés juniushó közepe óta meg van kezdve és hogy a nedves, nem épen meleg időjárás a tomicidáknak (szúfélék) nem ártott, épen a döntésnél most követendő eljárásból lehet bizonyítani. Minden fenyőtörzset, a mint döntetett, azonnal meg kell kérgezni, nehogy az erdő és erdész ezen legnagyobb ellenségei azt ellepjék, mivel mindenütt, a hol egy-egy szú tanyát üt, a törzs megkékül, mi a metszett áru külsejét és így egyszersmind árát is rontaná, a rögtöni meghántás azonkívül tömeges elszaporodásukat is megakadályozza. Más években, melyekben az erdőt pusztító rovarok nem lépnek fel ily nagy számban, ilynemű szigorú óvó intézkedésekre nincs szükség, rendes körülmények közt ugyanis, a mint több száz törzs ledöntetett, egyszerre foszthatnak meg kergüktől, jelenleg a fenn ecsetelt eltérő eljárást kell követnünk. Egy kirándulás alkalmával májushó 3-án találtam a múlt nyár óta ki nem fejlett szúgyedek közt már ez idei petéket és pedig nem elvétele, hanem nagyobb számba vehető mennyiségben. A korai petélés által sajnos, a 2-ik nemzedék kifejlése biztosítva van, s ha a természet nem lép fel irtólag, a tomicidák nagyobb elszaporodásától is tarthatunk!

Alázatos szolgája

Ercsényi Béla,
m. kir. erdőgyakornok.

IV.

H o m o k, juliushó.

Tekintetes Szerkesztőség! Márcziusi levelemben jeleztem, hogy a múlt évi nagy cserebogárjárás következtében értéseink veszedelemnek néznek elébe. Aggodalmam nem volt

alaptalan, mert a tömérdek gyökérelküli elszáradt csemeték ugyancsak jelzik a pajodok nagy mennyiségű jelenlétét.

De nemcsak értéseinket, hanem erdei veténykertjeinket is pusztítják, különösen homoki veténykertünkben a tavasszal veteményezett erdei-, fekete-, lúcz- és vörösfenyő csemetesorainkat — daczára az ellenük folytatott irtó háborúnak — rendkívüli módon megrongálták.

Ugyanezen veténykert s a vele egyetemes csemeteiskolában termelünk mezőgazdaságunk számára az állandó legelőterületek beültetésére — részint pedig csak utak mellé elültetendő — dió- és vadgesztenye-csemetéket, de ezek gyökereit a pajodok nem kedvelik; még a vadgesztenye gyökereit inkább, de ott is csak azon esetben falják fel, ha más kedvesebb táplálékot nem találnak.

Másként áll a dolog azonban az ugyanitt erdészeti célra termelt szelid gesztenyével, mely a pajodoknak különösen kedvelt táplálékát képezi. Hogy pusztításaikat a csemetéktől eltereljem, elrendeltem a csemetesorok közé burgundi répát ültetni, mely által nemcsak hogy sikerült pusztításaikat szűkebb térre szorítanom, sőt mivel egy-egy burgundi répába néha 2—3 csimasz is berágja magát, feltalálásuk igen könnyű, mert míg a répában táplálékot talál, onnét el nem távozik, tehát könnyen feltalálhatók és pusztíthatók.

Nem mulaszthatom el arról is tudósítani a Tek. Szerkesztőséget, hogy az általam ugyancsak márcziusi levelemben jelzett egérpusztításnak is mennyiben lettek káros következményei.

Örömmel jelenthetem, hogy a hetényi pagonyban elrágott csemetesorok gyökerei — bár nem számíthattam reá — nagyrészt kihajtottak, s így némi utánjavítással értéseim megtarthatók. Nagyobb a kár azonban a többi pagonyokban a múlt ősszel eszközölt makkültetésekben, hol nem látszott ugyan oly sok egér mint Hetényben, mégis igen sok makkot fölfaltak, s így értéseinket az első alkalommal foitozni leszünk kénytelenek.

A nagyheti fagnak is érezzük káros következményeit, mely az erdőre nálunk főképp abban nyilvánul, hogy megsemmisítette makktermésünket, sőt a csermakktermést a jövő

évre is. Csak igen csekély cser és bükkmakkunk lesz, mely alig számbavehető, tölgymakkunk semmi, pedig erre volna leginkább szükségünk. Szerencsére némely vidéken, mint hallom, bő makktermés lesz, nekünk okvetlen vennünk kell, az is nagy előnyünkre szolgál, ha jutányos áron pénzért kaphatunk.

Kiváló tisztelettel maradván Tek. Szerkesztőségnek
alázatos szolgája

Ódor Ignác,
főerdész.

Vadászati tárcza.

I.

Zerge Horvátország lapályain!

A belovári kir. erdőhivatalhoz tartozó, Blatnica nevű erdőrészben, a Csezma folyó lapályain, Belovártól $11\frac{1}{2}$ órai járásra, f. évi juniushó 26-án reggeli 5 órakor egy kir. erdővéd által zergebak lövetett.

Azon kivételes eset, melyben a zerge tartózkodási helyét mocsáros lapályokon keresi, e sorok íróját ezen ritka körülménynek, vadászat kedvelő társainak megismertetésére indítja.

Hogy mi oknál fogva hagyta el ez állat honát, nehezen határozható meg, valószínűleg menekvés következtében s fáradhatlan gyors kutyák üldözése elől tévedt ide, valószínű, hogy a bérczes Steierországból a Malzel-Ivancsi hegységen, a Kalnikon keresztül, a steierországi alpesekkel összefüggésben álló varasdini hegységbe menekült.

Hazájába való visszatértében, a szokatlan tartózkodási hely s idegen körülményeknél fogva, melyekbe véletlenül s egyszerre helyeztetett, vagy talán azon képtelenség honába visszatérhetni, terelte őt a Cserna folyó sikságaira.

A 3—4 éves zergebaknak súlya 32 klgm. volt, normális fejlődésű, jobb első lábán régibb, már gyógyulásnak induló